

УДК 336.2.026

ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

к. е. н., доцент, Боровик П. М., Скрипник О. А.

Уманський національний університет садівництва

У статті досліджено сучасні передумови використання в Україні програмно-цільового методу бюджетного планування. На підставі результатів аналізу авторами запропоновано шляхи вдосконалення бюджетних відносин, впровадження яких дозволить повсюдно використовувати програмно-цільовий метод бюджетного планування.

Ключові слова: бюджет, доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетне планування, методи бюджетного планування, програмно-цільовий метод бюджетного планування.

Боровик П. Н., Скрипник А. А. Проблемы бюджетного планирования в Украине / Уманский национальный университет садоводства, Украина, Умань. В статье исследовано современные предпосылки использования в Украине программно-целевого метода бюджетного планирования. На основании результатов анализа авторами предложены пути совершенствования бюджетных отношений, внедрение которых позволит повсеместно использовать программно-целевой метод бюджетного планирования.

Ключевые слова: бюджет, доходы бюджета, расходы бюджета, бюджетное планирование, методы бюджетного планирования, программно-целевой метод бюджетного планирования.

Borovyk P. M., Skripnykh O. A. The problems of budget scheduling in Ukraine / Uman National University of horticulture, Ukraine, Uman. The paper investigated the use of modern premises in Ukraine program-target method of budgeting. Based on the results of the analysis the authors suggest ways to improve the fiscal relations, implementation of which will be used throughout program-target method of

budgeting.

Key words: budget, revenues, expenditures budget, budget planning, budgeting methods, program-based budgeting method.

Вступ. Розрахунок показників бюджетів всіх рівнів зумовлює проблему обрання методів бюджетного планування, які зумовлюють, з одного боку, відбір джерел їх доходів, а з іншого – напрямів фінансування їх витрат.

Варто відмітити, що проблеми бюджетного планування та вибору методів його здійснення не могли залишитись поза увагою науковців. Зокрема, саме цій проблематиці присвячені дослідження В. Федосова, С. Юрія, Й. Бескида, О. Василика, К. Павлюк. Віддаючи належну шану напрацюванням перелічених вчених та публікаціям з цієї проблематики безлічі інших науковців, слід зазначити, що проблеми бюджетного планування в Україні не лише остаточно не вирішилися, але й останнім часом суттєво загострилися. Саме це й зумовило проведення даного дослідження, визначило його мету і завдання.

Формулювання мети статті та завдань. Метою даної статті є дослідження перспективи використання в Україні програмно-цільового методу бюджетного планування.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, бюджетне планування, це процес визначення джерел створення і напрямів використання бюджетних ресурсів в економіці держави з метою забезпечення її стабільного соціально-економічного розвитку [1, с. 84].

Зазначений процес передбачає використання різноманітних методів його здійснення, основними з яких є методи : коефіцієнтів, нормативний, балансовий, прямого розрахунку, екстраполяції, економічного аналізу та програмно-цільовий метод бюджетного планування.

При цьому, сутність методу коефіцієнтів зводиться до порівняння показників за звітний та попередній періоди та розрахунку відповідних коефіцієнтів, нормативний метод передбачає застосування під час бюджетного планування різноманітних науково-обґрунтованих норм і нормативів,

балансовий метод полягає в збалансуванні доходної та видаткової частин бюджету, метод прямого рахунку полягає у здійсненні детальних планових розрахунків кожного елементу доходів чи видатків бюджету, метод економічного аналізу полягає в тому, що розраховується не загальна величина того чи іншого показника, а його зміна в плановому періоді під впливом певних факторів порівняно з базовим періодом, метод екстраполяції ґрунтується на визначенні бюджетних показників на основі встановлення стійкої динаміки їх розвитку, а програмно-цільовий метод бюджетного планування застосовується при формуванні бюджету на основі бюджетних програм [2].

Всі вищеперелічені методи бюджетного планування широко застосовуються в світі. В той же час, програмно-цільовий метод є порівняно новим у світовій, так і у вітчизняній практиці.

Програмно-цільовий метод формування бюджету вперше був використаний у Сполучених Штатах Америки в середині 60-х років з метою планування доходів і витрат не бюджету держави чи територіальної громади, а плану доходів та витрат автомобілебудівної компанії «Форд», яку на той час очолював Роберт Макнамара. Вперше його було застосовано на рівні держави тим-самим Р. Макнамарою з метою розробки кошторису міністерства оборони США, яке він очолював дещо пізніше. Практика застосування цього методу свідчить про його переваги, порівняно з іншими методами, що використовуються в процесі розробки проектів бюджетів. Саме це сприяло використанню програмно-цільового методу бюджетного планування в світовій практиці [4, 5].

В Україні цей метод вперше було використано при складанні державного бюджету на 2002 р. Саме в цьому році статтею 10 Бюджетного кодексу визначено порядок використання програмно-цільового методу при формуванні бюджету, а розпорядженням Кабінету Міністрів України № 538-р від 14 вересня 2002 р. було схвалено Концепцію застосування програмно-цільового методу бюджетного планування [5].

Подальше поширення програмно-цільового методу зумовлене прийняттям

Закону України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р., в якому зазначено, що «державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням».

З набранням чинності нового Бюджетного кодексу України розпочався новий етап у застосуванні програмно-цільового методу. Статтею 20 Бюджетного кодексу визначено відповідальних виконавців, порядок затвердження та використання коштів в межах бюджетних програм. Крім того, зазначено, що програмно-цільовий метод використовується не лише з метою складання бюджету на наступний бюджетний рік, але й для складання прогнозних розрахунків бюджетних показників на наступні два роки [2].

Варто відзначити, що в розвинутих країнах кожен бюджет є самостійним і незалежним від інших, при цьому бюджети муніципалітетів є незалежними від бюджетів адміністративних одиниць вищого рівня [4].

Крім того, закономірним для більшості зарубіжних країн є поділ місцевих бюджетів на два самостійні функціональні види : місцеві поточні (адміністративні) бюджети та місцеві бюджети розвитку (інвестиційні бюджети), кожен з яких має власні джерела доходів.

В США програмно-цільовий метод бюджетного планування застосовується як на рівні державного бюджету, так і на рівні бюджетів штатів і територій [4, с. 148-149]. Практика бюджетного планування з використанням програмно-цільового методу у США є більш тривалою, ніж у інших країнах світу. В той же час, більш прийнятним для України є досвід застосування цього методу бюджетного планування у Великобританії. Зокрема, дослідження передумов та порядку його використання у цій країні свідчить, що передумовою запровадження програмно-цільового бюджетування є посилення бюджетної дисципліни та підвищення ефективності бюджетних видатків завдяки їх

довгостроковому плануванню [4, с. 35].

В Україні поетапне запровадження програмно-цільового методу бюджетного планування передбачене Програмою економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Відповідно до положень зазначеної Програми з 2014 року програмно-цільовий метод повинен використовуватись при складанні проектів як державного так і всіх місцевих бюджетів в Україні [5].

Поряд з цим, на сучасному етапі розвитку фінансових відносин в Україні більшість місцевих бюджетів є залежними від бюджетних трансфертів, що суттєво перешкоджає поширенню програмно-цільового методу бюджетного планування. Зокрема, міжбюджетні трансферти формують близько половини доходів місцевих бюджетів України.

Поширення в Україні програмно-цільового методу бюджетного планування на рівні місцевих бюджетів, на думку багатьох вітчизняних науковців, що досліджували проблеми вітчизняної бюджетної системи та бюджетного планування, не є можливим без реформування бюджетних відносин шляхом підвищення рівня самодостатності бюджетів муніципальних громад та підвищення рівня їх відповідальності за використання бюджетних ресурсів [4-6]. Практичними шляхами реформування бюджетних відносин в Україні, які дають змогу вирішити проблеми формування доходів місцевих бюджетів та запровадити повноцінний програмно-цільовий метод бюджетного планування, можуть бути розширення повноважень місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих податків і зборів та їх адміністрування, запровадження нових місцевих зборів за збирання та утилізацію сміття, запровадження обов'язкових внесків на охорону здоров'я в екологічно неблагополучних районах, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і впровадження місцевих бюджетних програм їх підтримки, заборони на використання в Україні субвенцій та обмеження стосовно використання трансфертів інших видів, посилення бюджетної дисципліни та підвищення ефективності бюджетних видатків завдяки їх

довгостроковому плануванню, поетапного професійного навчання сучасним методикам планування бюджету фахівців, що працюють у сфері державних фінансів, вдосконалення існуючого переліку бюджетних програм з метою усунення організаційних та інформаційних обмежень, що заважають роботі установ, активізації роботи стосовно аналізу бюджетних витрат та узагальнення результатів такого аналізу з метою їх використання в ході бюджетного планування, розробки та запровадження системи обліку виконання бюджетних програм та звітності про їх виконання.

Зазначені заходи автоматично підвищать рівень фінансової самодостатності бюджетів муніципалітетів, що повністю відповідає вимогам Європейської хартії місцевого самоврядування [3] та буде черговим кроком не лише на шляху запровадження в Україні програмно-цільового методу бюджетного планування, але й адаптації вітчизняного законодавства до норм бюджетного права країн Євросоюзу.

Висновки. Програмно-цільовий метод планування бюджету є найбільш перспективним на сучасному етапі розвитку економічних відносин, оскільки саме він дає можливість більш раціонально та ефективно управляти бюджетними ресурсами. В той же час, повноцінне використання програмно-цільового методу бюджетного планування в Україні вимагає вдосконалення вітчизняних бюджетних відносин.

Література:

1. Бюджетна система : підручник / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – Київ : Центр учбової літератури ; Тернопіль : Економічна думка, 2012. – 871 с.
2. Бюджетний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036.
4. Лук'яненко І. Г. Трансформація джерел доходів місцевих бюджетів / І. Г. Лук'яненко // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 31-38.

5. Павлюк К. В. Оцінка стану міжбюджетних відносин в Україні / К. В. Павлюк, О. Б. Федорчук // Наука й економіка. – 2013. – № 2(30). – С. 62-66.
6. Прядко В. В. Проблеми формування доходної частини місцевих бюджетів та шляхи їх розв'язання / В. В. Прядко // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : [зб. наук. праць]. – 2010. – Вип. 1 (18). Економічні науки. – С. 6-12.

References:

1. Fedosov V. M., Yuriy S. I. and others. (2012) Biudzhetna systema [Fiscal System], Tsentr uchbovoi Literatury. Kyiv, Ekonomitshna Dumka, Ternopil', Ukraine.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "The Budget Codex of Ukraine", available at: <http://vvv.profvins.tsom.ua/uk/legislation/kodeks/927.html> (Accessed 24 March 2014).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997) "European Charter of Local Self-Government" available at: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036 (Accessed 24 March 2014).
4. Luk'ianenko I. H. (2004) "Transformation of sources of revenues of local budgets", Finansy Ukrainy, vol. 12, pp. 31-38.
5. Pavliuk K. V. and Fedorchuk O. B. (2013) "Assessment of intergovernmental relations in Ukraine", Nauka j ekonomika, vol. 2(30), pp. 62-66.
6. Priadko V. V. (2010) "Problems of revenues of local budgets and the ways of solution", Naukovyj visnyk Bukovyns'koi derzhavnoi finansovoi akademii, vol. 1(18), pp. 6-12.